

Meditáció címeres szomorúságokról

Nemrégiben jelent meg Jozef Novák: *Szlovákiai családi címerek. A Kubinyi-féle pecsétygyűjtemény* című kötete (Bratislava, 1980) az Osveta kiadó gondozásában. A célkitűzés a szlovák nemzeti múlt, a szlovák nemzeti történelem kutatása. Nem könnyű feladat, hiszen „Slovensko”, szlovák állam nem létezett a címerek rajzolásának korában, hanem egy „Uhorsko”-nak, magyar nyelven pontatlanul Magyarországnak nevezett állam, amelyben a címerek rajzolásának időszakában egyáltalán nem tartották nyilván és egyáltalán nem játszott szerepet, hogy ki milyen nemzeti-ségű volt. A területi elv alkalmazása is nagyon nehéz, hiszen ha egy több évszázadon át együtt volt egészéből kivált egy rész, adott esetben Szlovákia, annak fejlődése, a kiválás utáni kultúrája természetesen önállóan tanulmányozható. De Magyarország, Uhorsko nemesei közül a „szlovák feltételek között” érdekes nem lehet sem a tudomány, sem a nemzeti szempont kiindulási pontja, mert nem voltak külön szlovák feltételek és szlovák nemesek, egykorú határokkal rendelkező szlovák területek. A könyv bevezetése mondja is, hogy „igen nehéz meghatározni is, melyik család származik ténylegesen Szlovákiából”. Főlöseges is, annál is inkább, mivel „számos kérdésre eddig nem tudunk megnyugtatóan válaszolni”. (8. l.)

Összeszedtem egy csokornyai kifejezést a könyv 16. oldaláról, amely az egész téma bizonytalanságát fejezi ki: „Ily módon az egész problémával még sokat kell majd foglalkozni; feltételezzük azonban, hogy e teljesen ismeretlen problémakörben kifejtett minden egyes gondolatnak legalábbis ösztönző jelentősége van; jelenleg azt feltételezzük; vagy legalább...; fel kell tételeznünk; azonosnak kell ugyanis lennie...; továbbra is vitatott... melyeknél feltételezzük...; bizonyára nem elegendő a genealógiai kutatás eredményeire támaszkodni...; a források hiánya...; a konkrét azonosítás nem végrehajtható; valószínű, hogy...” Ez a stílusbravúr például a „szlovákiai” nemesség legalábbis egy részének nagymorva birodalomból való eredését próbálja „bizonyítani”. Ez ellen igazán nem lehet kifogást emelni, hiszen feltételezések nélkül nehezen érhető el tudományos eredmény. A szerző azonban megoldja a kérdést, mert a néhányszor feltételezett tények ugyanazon a lapon átminősülnek bizonyított tényé: „A nagymorvái, de a kora magyarországi nemesség is igen sokáig kötődik közvetlenül a királyi udvarhoz...”

Általános szabály, hogy a tudomány eredményeit csak akkor célszerű a nagyközönség elé vagy a tankönyvekbe vinni, ha a kutatások megnyugtatóan bizonyították. Bármennyire tiszteljük is a nagyközönséget, tőle nem várhatók a „tudományos” feltételezések bizonyításai, ámde a feltételezések tényként való közlésével alaposan félrevezethető a kérdéshez alig vagy semmit sem érő olvasó. S ezt a hajmeresztő mutatót a bevezető öntudatosan vállalja: „Az anyag feldolgozása során nem tévesztettük szem elől a munka feltételezett használóinak széles körét. Nem csupán a történészeket és a levéltárosokat soroljuk közéjük, hanem a heraldikaművészet kedvelőit is, akiknek száma szüntelenül növekszik. Feltételezzük, hogy e munka rá talál olvasójára, és további érdeklődésre ösztönöz majd múltunk e területe iránt.” (9. l.)

Ezek után már szinte magától értetődő ez a gyakorlat, ami a kötetben a nemesi címerek tulajdonosainak nevével történt. A magyar helyesírású nevek szlovákosan szerepelnek. Az indoklás pontatlan, tudománytalan és nem átgondolt. A szlovákosítás első oka: „A szlovák historiográfia e tekintetben erőteljesen függ a régebbi magyar irodalomtól, amely az összes nevet saját magyar helyesírásához igazította.” (35. l.) Nem a magyar ortográfiához alkalmazkodik a szlovák írásmód, hanem a nevek viselőinek történelmileg használt írásmódjához. Ezért írunk mi magyarok ma is például *Eördeoghöt Ördög* „helyett”, *Eötvöst*, *Széchenyit*, *Wesselényit*, *Cházárt*,

Dessewffy stb. és ezért meg a kor „finomkodása” miatt nem magyarosította nevét az a Csergheő Géza, akinek heraldikai munkáira a szerző állandóan hivatkozik. A szlovákra történő „átírási” avval is indokolja a szerző, hogy „ezt a problémát már minden környező nemzet elrendezte”. A munkának van néhány, a tudományos írásokra jellemző hivatkozása, lapalji jegyzete. Ide is kívánczozna egy, amellyel bizonyítaná a környező államok ilyen gyakorlatát. Amit — ha van is — nem mindig szerencsés követni. Annál is inkább, mert vajon miből lehet megállapítani egy magyarországi nemesi család szlovák eredetét, illetve Szlovákiához való viszonyát, hogy neve szlovákul írható legyen? Evvel a „megoldással” sajnos már vitakozni sem lehet. Azért írják a neveket szlovákul, mert „itt voltak birtokaik, funkciókat láttak el, jelentős szerepet játszottak politikai történelmünkben”. Viszont a Pálffyak nem lettek Pavlovičok, maga Kubinyi sem lett Kubánsky, mert a szlovákok is így használták e neveket. Ezért Ország h *Viezdoslav* sem lesz Orság — és mondjuk *Maróthy* sem lesz *Moravský* vagy *Moravec*.

A történelmi nevek szlovákul írásának következő indoka: „Miként ma természetes a szlovák helynevek használata, ugyanilyen természetesnek kell lennie az e helynevekből képzett vezetéknevek szlovák alakjának.” Feltételezem, hogy a könyv szerzője ismeri a régi Uhorsko, azaz Magyarország 1880-as évek előtti helységnévhasználatának gyakorlatát. Ha egy könyv Nagyszombatban jelent meg, akkor senki sem kifogásolta a *Trnava*, *Simbata Mare*, *Česka Ternava*, *Tyrnau*, *Tyrnavia* stb. helynév használatát. A helységnévek erőszakos, tudománytalan megváltoztatására először századunk elején került sor, amikor a Magyar Királyi Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium nyelvészeket kért fel az „idegen” hangzású hazai helynevek magyarosítására. Ezért az eléggé el nem ítéhető ténykedésért nem vállalunk felelősséget, s azzal sem vádoljuk a címeres könyv szerzőjét, hogy Parkan/Párkányból *Štúrovo*, *Tornaľa/Tornaljaból Šafárikovo* lett... Arról sem tehet, hogy Svätý Jur-ból *Jur pri Bratislave*, majd *Jur* lett. Az viszont már a szerző és a szlovákosítást megszavazó testület felelőssége, hogy folytatja a rossz emlékü korok nyelven is erőszakot tevő gyakorlatát. Egyébként ha a mai hivatalos helységneveket venné átírási alapul, akkor nem szabadna használnia a Svätójurský-t, hanem a *Jur pri Bratislavský*, illetve a *Jurský*-formát!

A nevek önkényes „szlovák” írásmódja (*Batán* František = Franciscus Batthyány; *Dankovič Ján* = Joannes Dankovich; *Lendel Ján* = Johannes Lengyel de Thoti; *Rákoci Juraj* = Georgius Rakoczy; *Sečiansky Juraj* = Georgius Zechi de Rimazech stb.) és ugyancsak önkényes fordítása (*Đurkovský Beňadik* — *Benedik Givrký* = Gyürky; *Koprivnický Juraj* = Georgius Kapronczay; *Lackovič Ján* = Johannes Lazlofy de Ilava = Lászlóffy; *Neporadský Demeter* = Demetrius Napragi = Napragy; *Novoveský Andrej* = Andreas Vifalusi = Ujfalusy; *Svätójánsky Ján* = Ioannes Szentiváni = Szentiványi; *Vrútocký Ján* = Joannes Ruttkay stb.) a kisebbik baj. A nagyobbik, a sajnálatosabb felelősség az egyes szlovákosítások indoklása. Ebből is idézhetünk néhány példát: *Dravecký Štefan* — „Mivel Štefan azok közül a Daróczyak közül származik, akik a XVI—XVII. században Nógrád megyében éltek, feltételezzük, hogy a család Panické Dravce (Losonci járás)-ból származik. Ezért *Dravecký* néven közöljük.” *Koprivnický Juraj*. — „Az eddigi irodalomban a család Kapronczay néven szerepel. Mivel a család már 1409-ben írásosban szerepel Sárosban, kétségtelen, hogy az itteni koprivnicéről (Bártfai járás) származik. A közséj szlovák nevének megfelelően használjuk a család vezetéknevét is.” *Leoninus Juraj*. — „A második, az L-betűt — a vezetéknev rövidítését — a Leoninus név kezdőbetűjének tartjuk, az Oroslán név latinizált formája helyett... szerzője a Juraj Oroslán aláírást használta. A pecsét meggyőz tehát bennünket, hogy az Oroslánok eredeti neve Leoninus volt. *Litašský Štefan*. — „A genealógiai irodalom csak egy Litašský családot ismer, és Litassy néven tartja nyilván. Mivel a Hont megyei Domanice (Lévai járás) kataszterében fekvő Litaš tanyáról származnak, Litašskýaknak nevezzük őket.” *Medvecký Eliáš*. — „... világosan olvasható az... Vrsinvs vezetéknev. Pontosan így írta alá nevét Eliáš... Az Ursinus név Urszinyi formában került át az irodalomba... az

Ursinus... a Medvecký név latinosított formája. Mivel számos Ursinus idővel visszatért eredeti nevéhez, elkerülhetetlen, hogy a Medvecký név alatt tartsuk nyilván őket.” *Novoveský Andrej*. — „a család Ujfalusy név alatt szerepel... Mivel a vezeték- és előnévet egyaránt Diviacka Nová Ves (Privigyei járás)-ból vették, Novoveskýnek nevezük őket.” *Pečovský Gašpar*. — „...a család Péchy néven szerepel... I. Gašpar... Erdélyből származik ugyan... de a XVI. század közepén... Szlovákiaába jönnek... birtokadományt szereznek... Nová Vest, amelyet róluk neveztek el Pečovská Nová Ves-nek (Eperjesi járás). A község neve után nevezzük el a családot is.” *Pohranický Beňadik*. — „A magyar irodalomban ez a család Pográny és Pogrányi néven szerepel, mégpedig a mai Pohranice (Nyitrai járás) magyar neve szerint... A vezeték- és előnév szerint használjuk a családnév szlovák alakját. A Pohranickýak használtak egy másik előnévet is, éspedig a Zemianska Kert’et (magyarul Nemes Kürt), a mai Zemianske Sady (Galántai járás).” *Suchanský Štefan*. — „A család... Szuhay néven szerepel. Az eddigi kutatások szerint a gömöri Suchá (ma Szuhafő, MNK) községből származnak... A Suchanský név egyrészt a név szlovák eredete miatt illeti meg őket, ezért Štefan kortársának (bizonyára rokonának is), Juraj Suchanskýnak tiszta szlovák vezetékneve...”

Az idézetekben a teljesen laikus, a két nyelvet éppen csak tudó szemlélő is „gyönyörködhet”. Jellemző példa erre a „Pohronickýak” esete. A *Pográny* név kétségtelenül szláv eredetű, sőt a magyar alak szlávosabb, ősibb a *g* megőrzése miatt (gondoljunk a Galgóc — Hlohovec vagy a galamb — holub hangváltozásra a szlovák nyelvben!). Cifrább a dolog a Galánta (vajon miért nem „szlovákosan” Halánta?!) járásbeli Zemianske Sady esete. Ez a példa magában hordozza szinte az egész ügy anomáliáját. Nemeskürtöt ugyebár nem lehet szlovákul kiejteni, ezért az ü-nek megfelelő *e*-vé változtatták, a Nemest pedig egyszerűen lefordították. Így lett „szlovákul” Zemianska Kert’, szó szerint „Köznyemes Kert’”, később pedig még ez a magyaros Kert’ sem maradhatott meg, hanem lefordították Sady-ra, azaz Kertek-re. Így lett a Kürt-ből — Sady, azaz Kert. A helynév-szlovakizálás szomorú példája és annak méltó mai folytatása nagyközönségnek szánt, csupa tudományok kandidátusa, doktora által szentesített kiadványban.

A könyv 36. oldalán a következőket találjuk: „A vezetéknevek írásmódja, amely mellett döntöttünk, nem kíván egyéni kívánság erőszakos érvényesítése lenni. Közöljük, hogy valamennyi felsorolt név írását megtárgyaltuk történészekkel és nyelv-tudósokkal, tehát közös igyekezet eredménye e probléma felelősségteljes megoldása... Ellenkezést is feltételezünk evvel az eljárással szemben. Reméljük azonban, hogy célja a legközelebbi jövőben végképp megoldódik. Legyen munkánknak bármilyen fogyatékosága, reméljük, hogy sikerül legalábbis rámutatnia számos nyitott problémára...” A névszlovakosító határozat meghozatalának leírása a mű első jegyzetében, a 313. oldalon található: „A tanácskozássra 1977. szeptember 5-én került sor a Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Kara Csehszlovák Történet-tudományi és Levéltári Tanszékén. A jelenlevők alapjában egyetértettek a vezeték-nevek átírásának a munkában alkalmazott módjával...” Következik 12 kis- és nagydoktor, kandidátus neve. Majd az alábbi megjegyzés zárja a lapalji jegyzetet: „Komolyabb fenntartásai voltak Branislav Versík professzornak, a SZITA levelező tagjának, komolyabb fenntartásait fejezte ki dr. Peter Ratkoš docens, a tudományok doktora is a tanácskozássra küldött levelében.” Ez a legsúlyosabb és legmaibb felelősség!

Nem vagyok genealógus, sem heraldikus, nem tudom megítélni a címerek rajzait és egyéb szakkérdéseket, de a számtalan feltételezés és a nagyon régi szakirodalomra való hivatkozás, a saját kutatások hiánya ebből a szempontból is kétségeket támaszt az olvasóban. A „Literatúra” cím alatt 301 tételt sorol fel a szerző, ebből 230 magyar nyelvű közlemény. Szlovák tanulmány alig akad, az is súlyos sajtóhibákkal (például a 120. számú adat: Klein, B.: Zemianstvo Liptova a jeho slovesnost. Slovesnké pohľady. 14, 1924. — az eredeti nem slovesnost’, hanem slovenskost’; a slovesnost’ egyébként szóbeliséget, a slovenskost’ szlovákságot jelent. És a most 100

éves folyóirat 1924. évi folyama nem a 14., hanem a 40. A tanulmány egyébként a 401—446., 537—549., 606—623., 724—738. oldalakon található.) És sajnos az is jellemző, hogy *ilyen* magyar vonatkozású anyag után csak világnyelveken írt rezümék kaptak helyet.

A helynevekből képzett személynevekkel kapcsolatban már szoltunk a földrajzi nevek írásáról, az ott tapasztalható dezorientálásról. A szlovák nyelvben a magyarhoz hasonlóan az a szabály, hogy azokat a hely- és országneveket, amelyeknek van szlovák formájuk, szlovák szövegekben szlovákul kell használni. A kötet a nem szlovákiai helyneveknél általában úgy jár el, hogy a szlovák névforma mellett minden előfordulásor közli a helynév mai hivatalos alakját, sőt amikor a nemesi előnévvel foglalkozik, a helységnév magyar változatát is (Cheresig-po mad'. Körös-szeg RSR; Craidorolt — po mad'. Királydarolt RSR stb.). Helyesen szerepel például Stoličný Belehrad, Ostrihom, Užhorod, Vacov stb., de a magyar helységnév-változatok feltüntetése nélkül. Így van Železná župa, ami magyarul Vas megye, Sabolčská župa, azaz Szabolcs megye, Šomoďská župa, vagyis Somogy megye, viszont „Gesteš” (dnes Várgesztes, MĽR), Sečany, Szécsény, MĽR) stb. A kötetre ezen a téren sem jellemző a tudományos pontosság és következetesség, hiszen a fent idézett problémák nem a tanulmányrész főszövegébe, hanem helynévmutatóba valók. Akkor lenne egységes és tudományos igényű a helységnévhasználat, és nem fordulhatna elő számos olyan eset, amit a legelfogulatlanabb szemlélő is tendenciózusnak kénytelen minősíteni, különösen a névszlovákosítások „árnyékában”. Nézzük például Pázmány Péter életrajzi adatait: „Pázmaň Peter.* októbra 1570. Oradea Mare RSR, † 19. marca 1637. v Bratislave.” Nem szerepel sem a szlovák *Varadín*, *Velký Varadín*, sem a magyar, az eredeti *Nagyvárad* alak, s ezen a helyen rendkívül meglepetésszerű a Románia Szocialista Köztársaság. Van azonban a nagyszombati egyetemet alapító esztergomi érsek anyagában egy apróbb következetlenség (Grác — *Graz*-nak szerepel, pedig az szlovákul *Štýrsky Hradec* lenne) és egy súlyosabb: „A bécsi Pázmáneum magyar kispapok számára.” Pázmány *nem magyar*, hanem uhorský, azaz magyarországi klerikusok számára alapította az intézetet.

Mit bogozhat ki vajon az amúgy is címertani és genealógiai ismerethiánnyal küszködő szlovák olvasó az alábbi adatokból: „Štefan Dóczy 1611—1613 között gyakran mozog Satu Mare és Sibiu környékén (Román Szoc. Közt.). Itt 1611-ben Juraj Turzo parancsára Mátyás király tudtával tárgyalásokat folytat Gabriel Betlennel, hogy ne törjön be Magyarország területére.” (86. old.) A szlovák szakirodalomban Satu Mare *Satmár* formában volt eddig használatos. A Román Szocialista Köztársaság feltüntetése — mutatóba való, a király II. Mátyás, Maďarsko pedig egyszerűen — nem létezik a szlovák fogalmak szerint, csak 1918 után. Nem elég a Dóczy *Štefan* keresztnév, a gyanútlan mai olvasó ráadásul Szlovákia, Románia és a mai Magyarország fogalmával találkozik szembe. Elképesztően félrevezető és súlyos tévedés a Šalgovský, azaz Salgay családdal kapcsolatos rész: „Az igen gazdag magyar genealógiai irodalomnak igen kevés adata van a Šalgovskýkról. Lényegében csak egy családot tart nyilván, és pedig a Halmi (magyar elnevezés a román Niculae Titulescu község számára) községből származó előnévvel... A román Šalgovskýk mellett a továbbiakban csak azokat a vármegyéket tüntetik fel, amelyekben ilyen vezetéknevű egyének előfordultak. E megyék között szerepel Nyitra megye is, ahol valóban létezik Šalgov nevű község (ma Svätoplukovo, Nyitrai járás.) Egy román község számára adott magyar név... a román Šalgovskýk azaz Salgayak... Niculae Titulescu és Svätoplukovo egy töről fakadó önkényes helynévváltoztatás.

A felületesség és a tendenciózus szándék két megnyilvánulását sorolom még az említettekben (és az igen sok említés nélkül hagyotton) kívül. Az egyik a kisebbik baj, pontatlanságok helyreigazítása. Alsólendva ugyanis a könyv 51. oldalán a Maďarská ľudová republika Zalanská župájához tartozik, holott a hivatalos *Lendava* néven Jugoszlávia, a Szlovén Köztársaság területe (igaz, jelentős magyar öngazgatással); hiányzik a kötetből néhány romániai helységnév hivatalos román formája, például Csík az Ciuc, Gyergyó az Gheorgheni, Kászón az Casin stb. Egy

másik, immár súlyos, feltételezésekből tényekké minősített tévedés: „Károliová Zuzana... A Károliak eredetileg Erdélyben telepedtek le. Előnevüket is a román Carei (magyarul Nagykároly) községtől vették át... A hátsó címerpajzs 1. mezőjében Szlovákia területi szimbóluma, a 2. mezőben Erdély magyarországi (uhorský) részének szimbóluma és a címer első része a székelyek (a nap), a 3. mezőben Magyarország területi címere...” (135–136. old.) A Szlovákia, a mai Magyarország területét jelentő „Maďarsko”, az „Erdély magyarországi része” is a történelmi tények meghamisítása, mert egyik országrész sem létezett, s ehhez járul a szimbólumok „adományozása” a szlovák szerző tollából, ami csak a székelyek esetében helytálló, akikről viszont egy mai szlovák olvasó nyugodtan azt hiheti, hogy semmi közik a magyarokhoz. Legalábbis Novák kötetében.

*

Az Élet és Irodalom 1981. február 21-i számának 9. oldalán jelentős terjedelmű cikk jelent meg Novák kötetéről Hanák Péter tollából, amelyben felhívja a magyar közvélemény, egyik irodalmi és politikai hetilapunk legszélesebb olvasóközönségének figyelmét északi szomszédaink fent ismertetett kiadványára. A cikk igen szemléletes. Visszautasítja a tendenciát, a módszert, sőt elrettentő példákat hoz arra, hogy mi lenne, ha mi is hasonló módszereket alkalmaznánk. Kár, hogy csak most került sor részünkről ilyen reagálásra, mert lett volna rendezni valónk éppen elég. Mindenekelőtt a szlovák nemzeti művelődés alakulásának bemutatása a magyar közönségnek. Novák könyvének módszere, tendenciája ugyanis annak is eredménye, hogy 1948–1949 óta sem foglalkoztunk rendszeresen, eleget és kölcsönösen közös művelődéstörténetünk közös feldolgozásával és egy közösen kialakított pozitív szemléletmód terjesztésével. Így aztán egyáltalán nem véletlen, hogy a magyar művelődéstörténetben számon tartott írók, képzőművészek, tudósok, feltalálók és utazók egész sora a szlovák művelődéstörténetben szlovákként szerepel. A nemesi címerek ügye mutatja, hová vezet, ha rosszul értelmezett belügynek, azaz magyarnak vagy szlováknak tekintjük azt, ami a régi Magyarországon egyazon társadalmi-gazdasági, sőt politikai valóságból született.

A XX. századi államhatárok ezt a valóságot visszafelé már nem változtathatják meg.

Pécsi Lukács (eredeti aláírásaiban Peechi), az Egyetemi Nyomda XVI. századi nagyszombati korszakának tudós könyvművésze, költője, műfordítója és mindenese ősei például minden bizonnyal Szlavóniából kerültek Észak-Magyarországra. 1526-ban Eperjes környékén tűntek fel, Wyfalu, Litin és Jakabwagas nevű helységekben, és egy László nevű Peechi, Lukács apja kapta az uralkodótól Wyfalut, amelyet azután *Peechwyfalu*-nak neveztek el, későbbi szlovák neve pedig Pečovská Nová Ves. Mennyivel fontosabb lenne közös kutatásokat végezni ezen a téren, és nem bonyolódni olyan súlyos tévedésbe, mint e családdal kapcsolatban Jozef Novák.

Milyen érdekes Ján Kollár pesti működése évtizedeinek vizsgálata, például annak az ellentmondásnak a feloldása, hogy miért nem ismerte el a szlovák népi nyelvet irodalmi nyelvnek, s miért ragaszkodott mereven és arisztokratikusan a biblikus cseh nyelv használatához, és miért vezetett sajtóhadjáratot a szlovák irodalmi nyelv megújító ellen.

Milyen jó lenne kölcsönösen „helyére tenni” a Rózsahegy (Ružomberok) melletti kis szlovák falu plébánosát, Andrej Hlinkát, aki később a hírhedt néppárt, a szlovák fasizmus egyik vezére lett. 1906–1907-ben a falu önerőből templomot épített, s Hlinka szentelte volna fel. Párvy püspök ezt nem engedélyezte, és a feltűzött, fanatikus tömeg és a kivezényelt csendőrség összetűzése nyomán sortűz dördült, több ember meghalt, megsebesült. Az egész magyarországi helyzetre, a szlovák nemzeti gondolat kibontakozásának lehetetlenné tételére, a magyarországi uralkodó körök esztelen politikájára jellemző esetből megfelelő tőkét kovácsolhatott a nacionalizmus, amely nem csupán a pánszlávizmus elleni háborúval érdekeit védő hazai uralkodó rendszer, hanem az egykori Észak-Magyarországon, a mai Szlovákia területén

piacot kereső cseh tőke számára is kitűnő eszköznek bizonyult. A csehszlovákizmus később elvetett eszméjének képviselői már a csernovai sortűz előtt igyekeztek meggyőzni Hlinkát a cseh pártfogás előnyeiről, majd közvetlenül a sortűz után csehországi propaganda-körutat rendeztek számára. A magyarországi, a cseh és az alakuló szlovák burzsoázia összecsapásának egyetlen igazi áldozata volt, a tudatlanságban tartott csernovai parasztság, majd három évtized múlva a szlovák fasizmus nem kis számú ártatlan meghurcoltjai, kivégzettjei. Ma is van felelősségünk Hlinka ügyében.

A szlovákoknak ügyelniük kell arra, hogy ne a magyarság kollektív bűnévé általánosítsák a csernovai sortűzet, nekünk pedig határozottan rá kell mutatnunk a jogos szlovák nemzeti fejlődést akadályozó nemzetiségi politika hibáira. Ezt pedig csak a szlovák tudományossággal és publicisztikával közösen tehetjük. Az a *mi* felelősségünk, ha tetszik, bűnünk, ha nem tesszük. Magyaroké és szlovákoké egyaránt. Két évvel ezelőtt írta Kovács István egy Lengyelországban megjelent Stúr-monográfiáról készített recenziójában: „Megjelenhetne-e Magyarországon Stúr monográfiája és Szlovákiában Kossuthé? Olyan, amelyet a szlovák és a magyar közvélemény egyaránt meglelégedéssel nyugtázhatna? . . . A magyar Stúr- és a szlovák Kossuth-monográfiát nem a magyarázkodó vádaskodásoknak és a vádaskodó magyarázkodásoknak kell áthatniuk, hanem a tudományos tisztességnek és a méltányló megértésnek.” Nagyon sok ilyen feladatunk lenne (például Ladislav Novomeský, a szlovák szocialista költészet legnagyobbjával kapcsolatban is!), és ezért tulajdonképpen elszomorító, hogy ma ismét és így kell foglalkoznunk címeres gondjainkkal.

Novák könyvében (231. old.) Suchanský vagyis Szuhay Istvánnal kapcsolatban van egy megjegyzés: „A kettőskereszt Štefan Suchanský címerében közvetlenül kifejezi Szlovákia, akkor az úgynevezett Felső-Magyarország területéről való származását.” Hanák Péter, „az egykori felvidéki nemesség” egy részének magyar etnikumhoz tartozásáról beszél. Néhányan már elgondolkoztunk a régi tájegységek nevein. A Felvidék kétségtelenül élő, használatos fogalom, de túlzottan újkeletű. Sokkal igazibb és szebb, a szlovákokat sem sértő megoldás lenne a *Felföld* használata. Bornemisza Péter is így írta: „Az Felföldet bírják az kevély németek.” Thököly és Rákóczi hadai is a felföldi megyékben harcoltak a külföldi zsoldosok ellen, és Kazinczy Gábor is a Felföldet nevezte „mély titokkönyvnek”. Ha megtudjuk különböztetni a *magyartól* a *magyarországit*, újítsuk fel legalább fakultatív alapon a *Felföld* használatát a Felvidék helyett. Akkor talán a szlovákok sem írják majd *úgynevezett* Észak- vagy Felső-Magyarországnak hazájuk egykor tényleg úgy nevezett történelmi területét. Mi akadályozhat meg bennünket ma abban, hogy bízzunk egy efféle közös megállapodásban; mert Mikszáth Kálmán ma is a legnépszerűbb írók közé tartozik a szlovák olvasók körében. Nem haragszanak rá, talán éppen azért, mert néhányszor — mint azt Hanák Péter cikkének végén is olvashatjuk — alaposan odamondogatott nekik is.

Persze nagyon jól ismerte, szerette a szlovák népet, és egyforma mércével mért, bárminő dzsentri turpisság kipellengérezéséről volt szó.